

Chefsjustitieombudsmannen
Claes Eklundh

Initiativ mot Polismyndigheten Gotland med anledning av myndighetens handläggningstid av ärenden vid närpolisavdelning Visby och kriminalavdelning Visby

Initiativet

Jag genomförde den 24–26 april 2002 en inspektion vid Polismyndigheten Gotland (kriminalavdelning Visby och närpolisavdelning Visby). Inspektionen omfattade bl.a. granskning av akter i såväl öppna som avslutade kriminalärenden. De 25 äldsta öppna ärendena vid närpolisavdelningen och de 25 äldsta vid kriminalavdelningen samt fem slumpvis utvalda avslutade ungdomsärenden granskades. I övrigt granskades stickprovsvis ett antal akter i avgjorda ärenden från 2001. Granskningen avseende långsam handläggning inriktades främst på ärenden där till synes ingen utredningsåtgärd hade vidtagits under minst ett års tid. De iakttagelser som gjordes vid inspektionen redovisades i ett protokoll (dnr 1536-2002). Av detta framgick bl.a. följande om utredningsverksamheten vid myndigheten.

Polismyndigheten Gotland indelas i tre avdelningar: en närpolisavdelning (näpo) och en kriminalavdelning (med f.n. en kriminalunderrättelsetjänst knuten till bägge) samt en polisadministrativ avdelning. Närpolisstationer finns i Hemse och Slite. Myndigheten har drygt 120 befattningshavare, varav 76 finns på närpolis-sidan.

Utredningsverksamheten vid närpolisavdelningen i Visby sker under ledning av avdelningschefen, verksamhetsplanerare, kvalitetssamordnare för utredningar och vakthavande befäl. Såväl poliser som särskilt utbildad personal utför utredningar. På närpolisavdelningen finns för närvarande fyra specialutbildade civilanställda som arbetar med utredningar på heltid. Årligen handläggs ca 2 500 - 3 000 ärenden som i huvudsak avser vardagsbrottslighet av enklare karaktär, exempelvis snatterier och cykelstölder, men även allvarigare brott som misshandel och olaga hot. Utredningsbalansen är 357 ärenden. Avseende ungdomsbrotten finns ett mycket väl fungerande samarbete med socialtjänsten vars ungdomsgrupp sammanträffar med närpolisavdelningen varje vecka och är närvarande vid samtliga förhör med barn/ungdomar upp till 20 år. Närpolisavdelningen handhar även ordningstjänsten.

Kriminalavdelningen ansvarar för utredning av grövre brott som t.ex. mord och narkotikabrott. I kriminalavdelningen ingår 13 utredare och två tekniker. En utredare har avdelats för miljöbrott och två utreder särskilt brott mot barn och familjerelaterad brottslighet. Avdelningen har ingen egen ekobrotts- eller data-brottsutredare men besöks regelbundet av utredare från respektive Ekobrottsmyndigheten och Rikskriminalen i Stockholm.

Vid granskningen uppmärksammades 25 ärenden i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas. Ärendena avsåg bl.a. stöld, bedrägeri, misshandel, ofredande, olaga hot, skadegörelse, snatteri, brott mot knivlagen, brott mot lagen om tillsyn över hundar och katter, brott mot lotterilagen och narkotikabrott. Av dessa ärenden var fyra mellan två och tre år gamla och 21 var mellan ett och två år gamla.

Med anledning av iakttagelserna vid inspektionen beslutade jag att ta upp polismyndighetens handläggning avseende de nu nämnda ärendena till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Ärendet remitterades till Polismyndigheten Gotland för upplysningar och yttrande över vad som hade framförts i inspektionsprotokollet under punkten *Långsam handläggning av förundersökningar*.

Polismyndigheten kom in med ett yttrande till vilket hade fogats "En utredning om utredningsverksamheten – augusti 2002" samt upplysningar från inspektören AA (näripolisavdelningen) och kriminalkommissarien BB (kriminalavdelningen) om vad som hade hänt i de enskilda ärendena. I myndighetens yttrande anfördes bl.a. följande.

Polismyndigheten

Vid Justitieombudsmannens inspektion upplyste Polismyndigheten om att myndigheten redan påbörjat en översyn av den utredande verksamheten med tyngdpunkten lagd på Närpolisavdelningen, eftersom myndigheten själv konstaterat, att situationen inte är tillfredsställande. Utredningen är genomförd och ett förslag föreligger, se bilaga "En utredning om utredningsverksamheten – augusti 2002", färdigställt 2002-08-30 (här utesluten; JO:s anmärkning). Myndigheten har vidare beslutat att med tillstyrkan i oktober 2002 förelägga Polisstyrelsen förslaget till organisationsändring och målet är att den skall vara genomförd till februari 2003.

Genom den ändring som föreslås kommer utredningsverksamheten i framtiden att huvudsakligen bedrivas inom Kriminalavdelningen, som kommer att tillföras mer personal. Inom Närpolisavdelningen skall dock även fortsättningsvis bedrivas viss utredningsverksamhet. De ärenden som här åsyftas skall dock vara lätta att utreda och av det slag, att de går att förena med utryckningspersonalens arbetsvillkor.

Myndigheten hänvisar vad gäller yttrande i respektive ärende till bilagda yttranden från inspektör AA, Närpolisavdelningen, och kommissarie BB, Kriminalavdelningen (här utesluten; JO:s anmärkning). Beträffande yttrandet rörande ärenden, som är att hänföra till Kriminalavdelningen, skall tilläggas, att samtliga ärenden idag är slutredovisade.

Polismyndigheten vill slutligen poängtera, att den hyser stor förhoppning om att organisationsändringen, ökat antal polismän och fortsatta utbildningsinsatser vad gäller förstahandsåtgärder skall leda till bättre genomförda utredningsinsatser.

Bedömning

Under perioden 1999-2001 genomfördes inspektioner vid sex polismyndigheter i syfte att granska utredningsverksamheten avseende s.k. vardagsbrott. Jag redovisade de iakttagelser som hade gjorts vid inspektionerna i en skrivelse till Justitiedepartementet den 31 maj 2002, vilken också översändes till justitieutskottet för kännedom (JO 2002/03 s. 98). Jag framförde därvid bl.a. följande allmänna synpunkter på polisens brottsutredande verksamhet.

Till polisens uppgifter hör enligt 2 § polislagen (1984:387) bl.a. att förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten samt att bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal. En väl fungerande utredningsverksamhet har en betydande brottsförebyggande effekt och den bidrar därmed till tryggheten i samhället. Att anmälda brott utreds på ett kompetent sätt inom rimlig tid är vidare en förutsättning för att målsägandenas intressen skall kunna tillvaratas och är också av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för polisen. Många människor får sin första kontakt med polisen i samband med att de utsätts för brott, t.ex. en misshandel eller ett bostads- eller bilinbrott, och det sätt på vilket en brottsanmälan handläggs blir ofta bestämmande för anmälarens fortsatta syn på polisen och rättssamhället. Det ligger även i en för brott utpekad persons intresse att polisens handläggning inte drar ut på tiden.

Det är därför av största vikt att utredningsverksamheten ges tillräckliga resurser och att de enheter inom polisväsendet som sysslar med brottsutredning är organiserade på ett ändamålsenligt sätt. Av avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva en effektiv och rättssäker verksamhet är vidare att den personal som arbetar med brottsutredning har den utbildning och kompetens i övrigt som uppgiften kräver.

Också vid den nu aktuella inspektionen av kriminalavdelningen Visby och närpolisavdelningen Visby framkom brister i utredningsverksamheten bl.a. med avseende på handläggningstiderna. I flera av de granskade ärendena vid närpolisavdelningen och vid kriminalavdelningen hade i princip inga synliga utredningsåtgärder vidtagits under ett års tid. I vissa fall hade brotten till följd av detta preskriberats. Handläggningen av dessa ärenden uppfyller således inte det skyndsamhetskrav som läggs fast i 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken.

Som förklaring till de långa handläggningstiderna i de enskilda ärendena har AA och BB hänvisat till bl.a. ledningens prioriteringar, arbetsbelastningen och sjukskrivningar. I fråga om några fall har angetts att den särskilda IT-handläggaren slutat och att en lämplig ersättare inte kunnat hittas. Beträffande andra fall har anförts att det inte gått att nå den misstänkte eftersom han flyttat eller i längre perioder uppehållit sig utomlands eller att han inte har hörsammat upprepade kallelser till förhör.

De brister som konstaterades under inspektionen kan säkerligen till viss del förklaras med resursbrist till följd av bl.a. obesatta tjänster och sjukskrivningar. Det är vidare förståeligt att förundersökningar ibland drar ut på tiden på grund av att man inte kan få kontakt med den misstänkte. Det kan emellertid självfallet inte godtas att anmälda brott preskriberas av det enda skälet att ärendena har blivit liggande utan åtgärd.

Det övergripande ansvaret för verksamheten vid en utredningsavdelning vilar på avdelningens chef. Det ankommer således på denne att se till att verksamheten bedrivs lagenligt och effektivt. Till chefens arbetsuppgifter hör bl.a. att se till att

ärendena fördelas mellan utredarna på ett lämpligt sätt samt att ombesörja att det finns väl fungerande prioriterings- och bevakningsrutiner. Det ankommer vidare på honom att informera närmaste högre chef, om han gör bedömningen att verksamheten, t.ex. på grund av underbemanning eller bristande kompetens hos utredningspersonalen, inte kan bedrivas på ett godtagbart sätt. Ytterst vilar enligt 6 § verksförordningen (1995:1322) och 1 kap 7 § polisförordningen ansvaret för verksamheten vid en polismyndighet på länspolismästaren i dennes egenskap av myndighetens chef. Enligt 7 § första stycket verksförordningen ankommer det på myndighetschefen att se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det finns anledning att rikta kritik mot polismyndigheten för de långa handläggningstiderna i de aktuella ärendena.

Polismyndigheten har emellertid i remissvaret anfört att man redan före JO:s inspektion påbörjade en översyn av utredningsverksamheten, eftersom myndigheten själv hade konstaterat att den aktuella verksamheten inte fungerade tillfredsställande. Utvärderingen har nu mynnat ut i en rapport "En utredning om utredningsverksamheten – augusti 2002" och förslag till ändringar föreligger. Dessa går i huvudsak ut på att utredningsverksamheten i framtiden koncentreras till kriminalavdelningen som tillförs personal. Viss utredningsverksamhet som låter sig förenas med utryckningspersonalens arbetsvillkor kommer emellertid att fortsättningsvis bedrivas vid närpolisavdelningen. Enligt polismyndigheten är målet att organisationsförändringarna skall vara genomförda i februari 2003.

Jag noterar med tillfredsställelse att polismyndigheten således har för avsikt att avhjälpa de uppkomna bristerna i utredningsverksamheten. Till uppföljning av detta ärende önskar jag ta del av kriminalavdelningens och närpolisavdelningens utredningsstatistik per den 1 april 2003 och samtidigt erhålla besked huruvida de planerade organisationsförändringarna då har genomförts.

Vad som i övrigt har förekommit i ärendet föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.